

Відносини НАТО-Росія: передісторія

Альянс НАТО почав налагоджувати стосунки з Росією у 1990 році. Впродовж двох наступних десятиліть організація запропонувала Росії безпрецедентну кількість ініціатив партнерства. На даній сторінці фактів викладено ключові дати та події, пов'язані з цими відносинами.

Лондонський саміт 1990 року: перший крок назустріч

5-6 Липня 1990 року, під час саміту НАТО в Лондоні, Альянс запропонував тодішнім країнам Варшавського договору спільну декларацію, в якій зазначалося:

“Ми більше не є супротивниками і підтверджуємо свій намір утримуватися від погрози силою чи застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави.”

У цьому ж дусі Альянс звернувся до президента Радянського Союзу Горбачова і представників інших країн Центральної та Східної Європи із запрошенням відвідати Брюссель і виступити перед Північноатлантичною радою.

На додаток, на Лондонському саміті Альянс запропонував країнам Варшавського договору встановити постійний дипломатичний зв'язок з НАТО. “Це дозволить нам ділитися з ними своїми поглядами та міркуваннями в цей період історичних перетворень”, зазначається в Лондонській декларації.

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23693.htm?selectedLocale=en

1994: Партнерство заради миру

На Брюссельському саміті, 11 січня 1994 року, Альянс ухвалив рішення започаткувати “Партнерство заради миру” (ПЗМ) як

“безпосередню практичну програму, що трансформує відносини між НАТО та країнами-учасницями”.

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_24470.htm?selectedLocale=en

Програму біло відкрито для участі усіх країн колишнього Варшавського пакту, включно з Росією.

Засадничі принципи “Партнерства заради миру”, підтримані усіма партнерами, включали “захист та утвердження фундаментальних свобод та прав людини, а також забезпечення свободи, справедливості та миру через демократію”.

Партнери також зобов'язалися “утримуватися від погрози силою чи застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, поважати існуючі кордони та врегульовувати суперечки мирним шляхом”.

Принципи “Партнерства заради миру” можна переглянути тут:

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_24469.htm?selectedLocale=en

Тодішній міністр закордонних справ Росії Андрій Козирев підписав документ “Партнерства заради миру” 22 червня 1994 року; відтак Росія стала першою країною, що приєдналася до ПЗМ.

1997: Основоположний акт НАТО-Росія

27 Травня 1997 року лідери країн НАТО та президент Єльцин зустрілися в Парижі, щоб підписати акт, що засвідчує їхню рішучість “спільно будувати у Євроатлантичному регіоні тривалий загальний мир, який ґрунтується на принципах демократії та безпеці, основаній на співпраці”.

Основоположний акт про взаємовідносини, співробітництво і безпеку між НАТО та Російською Федерацією заснував унікальний орган – Постійну спільну раду Росія-НАТО, покликану “формуванню дедалі вищий рівень взаємної довіри, єдності цілей і традиції консультацій та співпраці між НАТО й Росією, з метою зміцнення безпеки один одного і усіх країн Євроатлантичного регіону без нанесення шкоди безпеці будь-кого”.

Документ, зокрема, визначив метою співробітництво в таких галузях як миротворча діяльність, контроль над озброєннями, боротьба з тероризмом, боротьба з наркотиками та захист розгорнутих військових контингентів від ракетних ударів (так звана “протиракетна оборона театру військових дій”).

У Основоположному акті НАТО-Росія сторони зафіксували ряд зобов’язань та принципів, на яких ґрунтується їхня співпраця: права людини, громадянські свободи та розвиток ринкової економіки; утримання від погрози силою чи застосування сили один проти одного або проти будь-якої іншої держави, її суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності; повага до суверенітету, незалежності та територіальної цілісності усіх держав, до їхнього права вибору шляхів забезпечення власної безпеки; а також запобігання конфліктам та мирне врегулювання суперечок.

Текст Основоположного акту див. тут:

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm?selectedLocale=en

2002: Рада Росія-НАТО

28 Травня 2002 року, в Римі, лідери країн НАТО та президент Путін підписали декларацію “Відносини НАТО-Росія: нова якість”,

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19572.htm?selectedLocale=en

з метою “посилити нашу спроможність співпрацювати з питань, що становлять обопільний інтерес, і разом протистояти спільним загрозам та ризикам, що постають перед нашою безпекою”.

Декларація підтвердила відданість сторін цілям, принципам та зобов’язанням, зафіксованим у Основоположному акті, і заснувала Раду Росія-НАТО як унікальний орган, члени якого мають рівні права і ухвалюють рішення шляхом консенсусу. Подібне привілейоване партнерство не пропонувалося жодному іншому партнеру Альянсу.

Рада Росія-НАТО (РРН) також підвищила рівень співпраці, зокрема, в таких галузях як боротьба з тероризмом, врегулювання кризових ситуацій, контроль над озброєннями та протиракетна оборона театру військових дій. Після розгортання місії МССБ в Афганістані, в межах РРН, між НАТО та Росією розпочалося співробітництво щодо Афганістану. Це стало однією з найширших сфер співпраці і включало, зокрема, надання Росією дозволу на транзит, пов’язаний з МССБ, підготовку офіцерів з країн регіону для боротьби з наркотиками та надання допомоги Афганістану у забезпеченні його вертолітним парком.

2008: Бухарестський саміт

4 Квітня 2008 року, у Бухаресті, Рада Росія-НАТО провела засідання на найвищому рівні за участю президента Путіна і глав держав та урядів країн НАТО. Учасники саміту “ще раз підтвердили свою відданість цілям, принципам та завданням, викладеним в Основоположному акті та Римській декларації”.

Вони також узгодили плани щодо довгострокової співпраці у боротьбі з торгівлею наркотиками в Афганістані та довкола нього, активізації співробітництва у боротьбі з тероризмом та підтвердили свою рішучість продовжувати роботу у конструктивному дусі, аби РРН могла у повній мірі використати свій потенціал шляхом визначення і реалізації можливостей спільних дій в межах широкого кола питань безпеки.

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8962.htm?selectedLocale=en

2008: Грузинська криза

19 Серпня 2008 року, менше ніж за два тижні після того, як вибухнула грузинська криза, міністри закордонних справ країн НАТО зустрілися на позачерговій сесії, щоб обговорити, якою має бути реакція Альянсу.

Вони висловили спільну оцінку, що військові дії Росії були “непропорційними і несумісними з миротворчими завданнями, а також суперечили принципам мирного розв’язання конфліктів, зафіксованими в Гельсінському заключному акті, Основоположному акті НАТО-Росія та Римській декларації”, і що продовження роботи Ради Росія-НАТО (РРН) у звичному режимі є неможливим.

Текст заяви міністрів закордонних справ країн НАТО див. тут:

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_29950.htm?selectedLocale=en

Взаємодію з Росією у неофіційному форматі було поновлено в грудні 2008 року (декларацію міністрів закордонних справ див. тут: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_46247.htm?selectedLocale=en)

Попри те, що залишалися принципові розбіжності у поглядах щодо дій Росії в Грузії, на саміті НАТО в Страсбурзі \ Келі, 4 квітня 2009 року, Альянс ухвалив рішення відновити офіційні контакти з Росією, підтвердивши важливість збереження спільних цінностей та всіх принципів, зафіксованих в Основоположному акті та в Римській декларації. (Текст Декларації саміту НАТО в Страсбурзі / Келі від 4 квітня 2009 року див. тут:

http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52837.htm?selectedLocale=en)

2010: Лісабонський саміт

В листопаді 2010 року лідери країн НАТО та президент Медведев зустрілися в Лісабоні на засіданні Ради Росія-НАТО (РРН) на найвищому рівні. Вони погодилися перейти до “нового етапу співпраці на шляху до справжнього стратегічного партнерства”, що базується на цілях та принципах Основоположного акту та Римської декларації НАТО-Росія.

Альянс запропонував Росії спільно проаналізувати можливості співпраці щодо захисту країн-учасниць Ради Росія-НАТО (РРН) від ракетних ударів (“територіальна протиракетна оборона”); подібна пропозиція не надавалася жодній іншій країні-партнеру. Вони вирішили також активізувати співпрацю у боротьбі з тероризмом та спільно протидіяти піратству.

Текст Спільної лісабонської заяви Ради Росія-НАТО від

20 листопада 2010 року

див. тут: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68871.htm?selectedLocale=en

Водночас лідери країн НАТО ухвалили нову Стратегічну концепцію,

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm?selectedLocale=en

що визначила напрямок подальшого розвитку Альянсу. У Стратегічній концепції зазначено, що “співпраця між НАТО та Росією має стратегічне значення, оскільки сприяє створенню спільного простру миру, стабільності та безпеки. НАТО не є загрозою для Росії. Навпаки, ми прагнемо справжнього стратегічного партнерства між НАТО й Росією і діятимемо у відповідності до цього, сподіваючись, що і Росія чинитиме аналогічно. Відносини НАТО-Росія ґрунтуються на цілях, принципах та зобов’язаннях, зафіксованих в Основоположному акті НАТО-Росія та Римській декларації, особливо, що стосується поваги до демократичних принципів та суверенітету, незалежності та територіальної цілісності усіх держав Євроатлантичного регіону”. (Стратегічна концепція, ухвалена в Лісабоні 19 листопада 2010 року, параграфи 33-34).

Впродовж трьох наступних років Рада Росія-НАТО ухвалила подальші заходи співпраці щодо підтримки вертолітного парку Афганістану, проведення навчань з боротьби з піратством та рятування екіпажів підводних човнів, започаткувала проект з утилізації застарілих боєприпасів в Росії, а також обговорила шляхи співпраці щодо утилізації арсеналів хімічної зброї Сирії.

2014: Українська криза

Після того, як Росія вдалася до незаконних військових дій проти України, Північноатлантична рада скликала позачергову сесію для обговорення наслідків ситуації, що склалася. 2 Березня 2014 року, ПАР виступила з

заявою, в якій говориться, що “військові дії, розв’язані проти України збройними силами Російської Федерації, є порушенням міжнародного права і суперечать принципам, на яких ґрунтується робота Ради Росія-НАТО та Партнерство заради миру” (текст заяви див. тут: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_107681.htm?selectedLocale=en)

і закликала до проведення консультацій в межах РРН.

5 Березня Рада Росія-НАТО скликала засідання для обговорення кризи. Продовження ескалації кризи з боку Росії унеможливило будь-який прогрес у цьому питанні. Відтак, 1 квітня 2014 року міністри закордонних справ країн НАТО вирішили призупинити усю практичну цивільну та військову співпрацю з Росією, але залишити політичні контакти на рівні послів і вище, щоб дозволити НАТО й Росії обмінюватись думками, насамперед стосовно кризи (пункт 6 заяви див. тут: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_108501.htm).

На додаток, Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен оголосив, що військові й цивільні засідання Ради Росія-НАТО призупиняються і що країни Альянсу переглянуть увесь комплекс заходів співпраці в межах РРН.

http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_107743.htm?selectedLocale=en

На червневому засіданні 2014 року міністри закордонних справ країн Альянсу постановили, що рішення про призупинення практичної цивільної та військової співпраці НАТО з Росією залишається в силі і що відновлення співробітництва можливе лише у разі виконання відповідних умов.

Призупинення практичної співпраці, викликане діями Росії, розповсюдилось, зокрема, на такі сфери як боротьба з тероризмом, протиракетна оборона, підтримка ЗС Афганістану та протидія піратству.

Висновок

Впродовж останніх двадцяти років Альянс НАТО послідовно працював заради підвищення рівня співпраці та взаємної довіри з Росією. Натомість Росія своїми діями порушила міжнародне право та зобов’язання і принципи, зафіксовані в Базовому документі Ради євроатлантичного партнерства, Основоположному акті НАТО-Росія та Римській декларації НАТО-Росія – ключові принципи, на яких ґрунтується наша співпраця. Тому Альянс наразі проводить процес переоцінки своїх відносин з Росією.

Управління громадської дипломатії НАТО - служба преси та ЗМІ

Тел.: +32(0)2 707 1010/1002

ел. адреса: moc@hq.nato.int

www.nato.int